

ARBETSPROGRAM 2004 – Miljø, jord- og skovbrug

1. Sammenfatning af arbejdsprogrammet

Det nordiska samarbetet mellan miljö- och jord- & skogsbrukssektorerna äger huvudsakligen rum enligt de riktlinjer som anges i *Den nordiska miljöstrategin för jord- och skogsbruk 2001-2004*. Verksamheten är primärt politikinriktad, bl.a. med syfte att bidra till nationell politikutveckling, klargöra gemensamma nordiska ståndpunkter och gynna ländernas deltagande i internationella processer. Strategin har som konkret syfte att befrämja utbyte av erfarenheter och information i frågor som gäller förvaltning av jord- och skogsbruksarealerna. Insatsområdena enligt strategin är: Förbättrat resursutnyttjande, Biologisk mångfald och genetiska resurser, Jorderosion, Renskötsel, Alternativa produktionsformer samt Kulturmiljö och kulturlandskap. Under 2004 kommer styrgruppen att genomföra en evaluering av verksamhetens inriktning under den nuvarande strategiperioden.

Miljöstrategins insatsområde **Förbättrat resursutnyttjande** omfattar en effektivisering av användningen av näringsämnen, miljöfrämmande ämnen och energi inom jordbruket. Belastningen av näringsämnen som tillförs jordbruket består primärt av fosfor och kväve, medan miljöfrämmande ämnen i detta sammanhang huvudsakligen utgörs av bekämpningsmedel, organiska ämnen samt tungmetaller. Insatsområdet omfattar även utsläpp av växthusgaser så som metan och koldioxid.

Styrgruppen för miljöstrategin (MJS) har under treårsperioden 2001-2003 finansierat ett forskningsprojekt, som har som mål att erhålla en bättre förståelse för vilken betydelse *metanoxiderande bakterier* har i nedbrytningen av CFC-gaser. Projektets slutrapportering kommer att äga rum i början av år 2004. MJS har år 2003 initierat ett projekt, som strävar efter ett utökat erfarenhetsutbyte mellan de nordiska och baltiska länderna gällande olika koncept och *modeller för att värdera riskerna för urlakning av fosfor* till vattendragen. Problemställningen är även kopplad till erosion av jordbruksmark (jfr. temat jorderosion). Projektet kommer att ordna en workshop i början av år 2004. MJS kommer även att finansiera två andra aktiviteter med direkt koppling till vattenmiljön. En del av NMR:s miljöarbetsgrupper har studerat *EU:s ramdirektiv för vatten* ur olika synvinklar. MJS ordnar 2004 en workshop, som tar fasta på de juridiska konsekvenserna av direktivet vad avser jordbruks- och miljömyndigheternas arbete. Behovet av att bättre ta tillvara och behandla *hushållens avloppsvatten* har uppmärksamats i ett flertal fora. I samarbete med PA-gruppen har MJS initerat ett projekt, som bl.a. syftar till att kartlägga pågående aktiviteter inom området. Projektet kommer att ordna två seminarier, varav det senare särskilt är inriktat på att sprida information om projektresultaten.

Biologisk mångfald och genetiska resurser omfattar åtgärder som syftar till att ta tillvara den biologiska mångfalden inom jord- och skogsbruket. Bevarandet av ett representativt urval av det traditionella jordbrukslandskapet gynnar den biologiska mångfalden, men är också en del av strävandena att slå vakt om det kulturarv odlingslandskapet representerar.

I samarbete med NFK kommer MJS att stöda ett arbete, som syftar till att erhålla ett bättre underlag för upprättandet av listor över hotade arter och biotoper. Arbetet kommer att avgränsa sig till ett flertal olika artgrupper och biotoper. MJS:s kommer primärt att finansiera verksamhet med direkt koppling till jord- och skogsbrukslandskapet. Under 2004 avser MJS även arbeta med restaurering av skogsresurser i de nordvästra delarna av Norden, bl.a. med betoning på riskerna med att införa främmande trädslag.

Jorderosion äger rum både genom vind- och vattenerosion. Erosion kan vare ett resultat av intensiv jordbearbetning,

avverkning av skog eller överbete. Insatsområdet omfattar således åtgärder både i intensivt brukade jordbruksområden och i utmarker. I intensivt brukade områden är jorderosion nära knutet till urlakning av näringsämnen. Problemområden som kan vara relevanta att följa upp inom strategiområdet **renskötsel** består bl.a av överbete och målkonflikter gällande bevarande av rovdjur, skogsbruk i renskötselområden samt förhållandet mellan renskötsel och turism.

Projektet om fosforurlakning sorterar också under temat jorderosion. Projekt med anknytning till renskötsel och miljö har dock varit få inom MJS under perioden 2001-2004, varför kontakt har tagits med Nordisk organ for reinforskning (NOR).

Insatsområdet **Alternativa produktionsmetoder** omfattar både skogsbruk och jordbruk. Inom skogsbruket kan insatser t.ex. bli aktuella i fråga om skötsel av tätortsnära skogar med stor betydelse för rekreation. Fokus inom jordbruket ligger närmast på ekologisk odling och utbyte av erfarenheter om olika ekologiska produktionsmetoder.

Enligt föreskrifterna för ekologisk produktion skall ekologiskt utsäde användas om lämplig sort finns tillgänglig på marknaden. Sedan 2002 finansierar MJS ett 3-årigt databasprojekt, som har till syfte att bygga en nätverksrelaterad, interaktiv databas. Information inhämtas bl.a. om sorters prestanda vid olika odlingsbetingelser. Projektet skall ge information till odlare, rådgivare, kontrollorgan och myndigheter. Inom projektet utreds även möjligheterna att etablera nätverk mellan länder med likartade odlingsbetingelser.

Styrgruppen för miljöstrategin avser att igångsätta uppföljande aktiviteter kring temat ekologisk odling, som behandlades på ministerrådsrådet sommaren 2003 (jord- och skogsbruk, fiskeri, livsmedel). Projektverksamhet kan bli aktuellt bl.a. inom områden som "djurvälstånd" och regler för användning av ekologiska bekämpningsmedel.

Kulturmiljö och kulturlandskap. Jord- och skogsbruket har på ett avgörande sätt bidragit till att utforma landskapet i de nordiska länderna. Bevarandet av de värden kulturlandskapet representerar, bl.a biologiska, kulturella, historiska och sociala, erhåller olika former av stöd i de nordiska länderna, antingen som en del av jordbrukspolitikerna eller genom andra riktade åtgärder.

I samarbete med NFK har MJS under åren 2001-2003 finansierat projektet *Traditional Rural Biotopes and Landscapes – Management in the Nordic and Baltic Countries*. Projektet, som har som huvudsyfte att identifiera, jämföra och utveckla metoder för rådgivning samt skötsel av ängs- och hagmarker, kommer att rapportera i början av år 2004. Ett nytt projektinitiativ, som gäller *kulturmiljövärden i skogen*, kommer att finansieras i samarbete med NFK. Projektet *Natur- och kulturmiljövärden i jordbrukslandskapet* ordnade sommaren 2003 en nordisk konferens i Bergen. Projektet slutrapport, som kommer att publiceras vid årsskiftet 2003/04, kommer att ge riktlinjer för en del av MJS:s fortsatta satsningar inom detta område. Projektförslag som kommit upp i detta sammanhang inför 2004 gällande den europeiska landskapskonventionen, strategier för övergiven jordbruksmark samt hästens roll i landsbygdsutveckling och naturvård. Den framtida användningen av energiskog och dess inverkan på bl.a. ekosystem och landskap är ett nytt projekttema, som styrgruppen identifierat som potentiellt intressant.

Internationellt samarbete är i startegen identifierat som ett särskilt insatsområde, bl.a med tanke på vikten av att följa med arbetet i olika internationella fora, bl.a Konventionen om biologisk mångfald, arbetet i WTO och FAO, den paneuropeiska skogsprocessen och Agenda 21 för Östersjön. MJS-aktiviteter under detta insatsområde äger rum i samband med den ordinära projektverksamheten.

Enligt Miljöstrategin för jord- och skogsbruk 2001-2004 skall man i slutet av strategiperioden genomföra en utvärdering av strategin inför ämbetsmannakommittéernas beslut om det fortsatta samarbetet. MJS har under år 2003 aktivt diskuterat sina arbetsformer med syfte att åstadkomma en

enklare och mer överskådlig administration. MJS har även tagit del av det utvecklingsarbete som pågår inom miljösektorn, bl.a. vad gäller samarbetsfrågor. Gruppen kommer att fortsätta sin diskussion om sina arbetsmetoder och avvaktar en formell utvärdering av denna del av verksamheten. Däremot anser MJS att det vore önskvärt med en extern utvärdering av hur arbetet med de enskilda insatsområdena bedrivits. En extern utvärdering skulle även ge nödvändiga riktlinjer för hur den fortsatta verksamheten borde inriktas tematiskt. MJS har för avsikt att under år 2004 genomföra en sådan utvärdering med beaktande av den process som initieras för utarbetandet av ett nytt styrdokument för miljösektorn.

2. Opfyldelse af MHP's mål, aktiviteter og forventet resultat

MHP har bl.a. som mål att säkra de nordiska ländernas natur- och kulturmiljövärden, den biologiska mångfalden inom jord- och skogsbruket, samt reducera belastningen på miljön. Både gamla och nya projekt, se ovan, fokuserar på dessa mål och de förväntade resultaten är t.ex:

- Landskapskonferensen i juni -03 har som mål att ge gemensamma riktlinjer för det fortsatta arbetet med att underhålla och utveckla det nordiska kulturlandskapet.
- Projektet Kulturmiljö i skogsbruket vill uppmärksamma kulturlämningar som hotar att försvinna med moderna bruksformer.
- Projektet Energiskog vill bl.a. fokusera på kretsloppsproblemet med askan från förbränningsanläggningar.
- Inom området biologisk mångfald arbetar två projekt med syfte att bl.a. uppmärksamma rödlistade arter och biotoper samt risker med att införa nya trädslag.
- Pesticidprojektet förväntas ge riktlinjer för det fortsatta nordiska arbetet samt underlag för förhandlingar inom EU.

3. Gruppens konkrete aktiviteter som skal forelægges EK-M og MR-M

Gruppen arbetar med att följa upp temat "ekologisk odling" från ministerrådsmötet sommaren 2003 (jord- och skogsbruk, fiskeri, livsmedel). MJS har även diskuterat möjligheterna att presentera resultaten från projektet "Natur- och kulturmiljövärden i jordbrukslandskapet" på ministerrådsmötet sommaren 2004 (jord- och skogsbruk, fiskeri, livsmedel). En möjlighet är att följa upp arbetet med pesticider, som gruppen finansierat 2002-2003. Därtill kan en policyinriktad uppföljning av andra projektaktiviteter bli aktuellt, beroende på verksamhetens inriktning och resultat.

4. Gruppens konkrete indspil til internationale forhandlinger

Flera av de projektaktiviteter MJS finansierar har kopplingar till internationella processer. Många projekt har emellertid en stark nordisk prägel. Dessa projekt främjar framför allt utbyte av erfarenheter och kompetens inom specifika områden, se punkt 1 ovan.

Av de projekt som har en mer tydlig internationell prägel kan nämnas uppföljningen av kulturlandskapskonferensen i Bergen 2003. De uppföljande aktiviteterna kommer bl.a. att anknyta till den europeiska landskapskonventionen och analysera de nordiska ländernas särförhållanden i ett bredare europeiskt perspektiv. De baltiska länderna involveras i projektaktiviteterna gällande EU:s ramdirektiv för vatten, fosforurlakning och erosion samt sannolikt i arbetet med rödlistade arter.

5. Informationsvirksomhed

MJS informationsverksamhet har hittills huvudsakligen skett via traditionella kanaler. Rapporter har

publicerats i NMR's etablerade serier eller i andra typer av konferensrapporter. Information förmedlas även från NMR's, eller i några fall från projektens, hemsida samt via olika nätverk. Det senare är viktiga kanaler med tanke på MJS huvuduppgift som förmedlare av kontakter mellan olika nordiska grupper.

Informationsverksamhet har dock varit oklar och det är osäker om MJS's information får den spridning som den borde få. Därför kommer informationsarbetet att stegvis förändras. Initialt gäller det att skapas en tydlig och enkel struktur av gruppens arbete så att delaktigheten från medlemmarna blir så stor som möjligt. Det görs delvis genom att öka tillgängligheten av arbetsmaterial och information, t.ex. via interna hemsidor. Därtill kommer att tydliggöra gruppens egna nätverk så att processen att hämta idéer och förmedla resultat blir så effektiv som möjlig. Slutligen måste den vidare distribution av resultat gås igenom så att framtagna resultat når avsedda målgrupper. Detta skall ske via projektens egna kanaler (tydliga informationsstrategier för varje projekt), via NMR's kanaler samt med hjälp av bra översikter av besläktade arbeten i andra grupper, pågående förhandlingar etc. Denna uppläggning kommer att sammanfattas i en informationsstrategi för MJS.

6. Samarbejde med andre grupper og sektorer

All aktivitet i gruppen är i sig själv tvärssektoriell.

Under år 2004 kommer MJS att fortsätta det väletablerade samarbetet med arbetsgruppen för natur, friluftsliv och kulturmiljö (NFK). Projektet *Traditional Rural Biotopes and Landscapes-Management in the Nordic and Baltic countries* kommer att rapportera i början av året. Som ett nytt samarbetsområde kommer de båda grupperna att genomföra en aktivitet kring temat "skog och historia", som sträver efter att uppmärksamma kulturmiljövärdena i skogen/skogsbruket. Samarbetet kommer därtill att utvecklas inom temat rödlistade (hotade) arter, där NFK initierat en 3-årig satsning. MJS:s andel i denna aktivitet kommer att inrikta sig på hänsyn i skogs- och jordbrukslandskapet. En eventuell uppföljning av NFK:s projekt Erosion och överbete kunde ske i samarbete mellan de båda grupperna eller i samarbete med relevanta aktörer inom NEJS.

Med arbetsgruppen för produkt och avfall (PA-gruppen) har år 2003 initierats ett samarbete gällande system för hantering av hushållens avloppsvatten. Inom samarbetsprojektet kommer man bl.a att kartlägga pågående aktiviteter inom området.

Styrgruppen upprätthåller i övrigt kontakterna till andra arbetsgrupper från fall till fall. MJS följer särskilt Genresursrådets aktiviteter vad gäller jord- och skogsbruksfrågor.

7. Projektkatalog

Se 9 nedan. En mer utförlig katalog finns under <http://www.norden.org/miljo-jord-skog>

8. Gruppens sammensætning

Styrgruppen för Miljöstrategin för jord- och skogsbruk 2001-2004 består av representanter för ländernas miljö- och jordbruksförvaltningar (se www.norden.org för styrgruppens sammansättning och mandat).

9. Budget for arbejdsprogram 2004

<u>Projekt</u>	<u>DKK</u>	<u>Kommentar</u>
Reduceret anvendning av pesticider, 02-03		Rapportering i början av 2004
Metanoxidation som integrerad miljöindikator, 01-03		Rapportering i början av 2004
Informationsdatabas för ekologiskt utsäde, 02-04	400 000	
Traditional Rural Biotopes and Landscapes, 01-03		Rapportering i början av 2004
Lantbrukets kulturlandskap, 02-03		Rapportering i början av 2004
Fosforurlakning och WFD (EU vattendirektiv) , 03-04?	200 000	
Seminarium WFD EU's vattendirektiv. (FIN)		Workshop och rapportering i början av 2004
Hushållsavloppsvatten	100 000	Workshop och rapportering i början av 2004
<u>Nya aktiviteter 2004</u>		
Rödlistade arter & biotoper	ca 200 000	Samarb med NFK
Uppföljn. Eko	ca 300 000	Enl riktlinjer fr ministerrådsmöte 03
Uppföljn Lantbr. kulturland.	ca 480 000	Enl riktlinjer från konf. rapp. 03
Energiskog	ca 300 000	
Skogsresurser i nw Norden	ca 300 000	
Kulturmiljö i skogsbruket	ca 100 000	Samarb med NFK
Evaluering	100 000	
Samarbetsproj, ad hoc etc	150 000	Info, ren & erosion etc.
Genresursrådet	350 000	Sekr + uppföljning
Sekretariat	225 000	
Oförutsedda utgifter	100 000	
Summa	3 305 000	
Ej förbrukade projektmedel -03	305 000	